

Küreselleşme Sürecinde Ulus-Devletin Dönüşümü

İçeriği Yazan: [Politikadam](#) [1] Zaman: Salı, 14/01/2014 - 20:56

Yazar: Mehmet Şükrü Özen

Yazının Yazıldığı Tarih: 14.01.2014

Giriş

Bu makalenin hazırlanmasındaki amaç, ulus-devlet ve küreselleşme arasındaki etkileşimleri, küreselleşme sürecinde ulus-devletin geçirdiği yapısal dönüşümleri açıklamaktır. Bu bağlamda yazının konuları olan “devlet”, “ulus”, “ulus-devlet”, “küreselleşme” gibi anahtar kavramların tanımları, tarihsel gelişim evreleri ve günümüzü belirleme güçleri üzerinde durulacaktır.

1.Devlet, Devletin Tarihsel Kökenleri, Ulus ve Ulus-Devlet

1.1 Devlet Nedir?

Devlet, genel anlamıyla toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet ve ya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlıktır. Devlet, hukuki anlamda ise; “ülke adı verilen belirli bir toprak üzerinde yaşayan insan topluluklarının bir egemenlik anlayışı ve hukuku içinde bir siyasi iktidar altında örgütlenmesidir.” Devletin tanımı yapıldıkça bazı düşünürlerden referans göstermek mümkündür. Mesela Marx’a göre devlet; “Yavaş yavaş yok edilmesi gereken bir yapılanma”, Hegel’e göre; “Tanrı’nın yeryüzündeki yürüyüşü, Weber’e göre ise “güç kullanma yetkisini en üst düzey kullanan bir yapılanma”. Anlatılacağı gibi birçok filozof, dünya görüşüne, siyasal ve toplumsal düzeni tasavvur ettiği biçimindeki farklılıklara göre devlet tanımı yapmakta, bu tanımlamalar da bize devlet izahında çok çeşitli bakış açıları sunmaktadır.

1.2 Devletin Medeniyet Tarihi Üçinde Ortaya Çıkması

Devlet insanlık tarihinde hep var olmuştur deşildir. Kabile toplumlarında devlet denebilecek düzeyde örgütlü ve kalıcı, şiddete başvurma yetkisini tekeline alması herhangi bir merkezi kurumlaşma görülmez. Devletsiz toplumlardan devletli toplumlara, bir başka deyişle uygarlaşma geçişi, artık üretiminin gelişmesi ve toplumsal katmanlaşmanın derinleşmesi temelinde, önce Eski Mısır ve Mezopotamya’da, BÖ.3000 dolayında gerçekleşti. İlkçağ devletlerinin bu ilk kuşağında, bir tapınak-sarayda yoğunlaşan rahipler aristokrasisi damgasını vurdu. Batı’da ise devletin kökeni Eski Yunan kent-devletine (polis) dayanır. Bu tanımlardan görülebileceği üzere devlet teşkilatlanmasının tarih sahnesine çıkması yeni bir sosyolojik olay değildir; tam aksine son derece eski bir maziye vurgu yapan köklü bir siyasal ve toplumsal realitedir.

1.3 Ulus Nedir?

Ulusun genel tanımı için Türk Dil Kurumu'ndan alıntı yapmak mümkün olacaktır. T.D.K.'ya göre ulus; "Belli bir sınırdan içerisinde yaşayan, ortak yaşam, dil, düşünce ve kültür değerlerine sahip geniştir insan topluluklarıdır." Ziya Gökalp'e göre ulusun tanımı; "Ulus, ne ırka, ne kavime, ne coğrafyaya, ne siyasete ne de kişisel istekle bir topluluk değildir. Ulus, dilce, dince, ahlâkça üç güzel sanatlarca ortak olan, yani aynı etimolojiyi almış bireylerden birleşik bulunan bir topluluktur. Ulus tanımı için ayrıca Fransız filozof Ernest Renan'ın referans kabul etmek mümkündür. Renan'a göre ulus; ırk, soy, kan bağlarıyla değil, subjektif bağlarla birbirine bağlanmış insanlar olan topluluktur. Renan bu bağları, manevi nitelikte olduğunu, belli bir coğrafyada ortak mazi, hatıra, ortak idealler, ülkü birliği gibi değerlerden oluştuğunu ifade eder. Atatürk'ün ulusa bakışta da Renan'ın ulusa bakışıyla ciddi paralellik gösterir. Hatta Atatürk'ün modern Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken "ulus-devlet" yapısına geçişte Ernest Renan'dan ilham aldığını iddia edebiliriz. Atatürk'e göre ulus; "Bir harstan (kültürden) olan insanlardan mürekkep cemiyettir." Bu tanım da şöyle açmaktır: "Zengin bir hatıra mirasına sahip bulunan, beraber yaşamak hususunda mütekerrek arzu ve muvafakatte samimi olan, sahip olunan ortak mirasın muhafazasına devam hususunda iradeleri mütekerrek olan insanlar birleşmesinden meydana gelen cemiyet." Görüldüğü gibi ulus nosyonu üzerinde birden fazla tanım yapılmaktadır. Günümüzün siyaset bilimi terminolojisi açısından bakıldığında ulus tanımı'nın köküne, ırka, soya dayalı bir tanım olarak kullanılmadığı, onun daha çok yurttaşlık bağlamında ele alınan birlikte yaşam iradesine, kültürel ortaklığa dayalı bir bütünlük olarak ifade edildiği söylenebilir.

1.4 Ulus-Devlet Nedir?

Ulus-devlet, ulusal egemenlik kavramı çerçevesinde 12. yüzyıla dek uzanır; ancak ulus-devletin uluslar arası düzende kendi yerini belirgin biçimde temsil etmesi bakımından Westfalya Antlaşması'nın bir dönüm noktası olduğunu kabul edebiliriz. Westfalya'ya göre ulus-devlet modeli devletler arası hukukta etik özneler olarak yer alır. Ulus-devletin genel tanımı'nda ise insanlar kendi kaderlerini milli politik mekanizmalar ve kurumlar çerçevesinde belirledikleri bir tür devlet modeli gözümüze çarpmaktadır. Ulus-devlet, aynı zamanda feodal nitelikleri aşan basan bir düzenden, merkezîyetçi özellikleri aşan basan bir düzene geçişini temsil eder. Ek olarak, ulus-devletin aynı dili konuşan, aynı kültürden gelen, ortak bir tarihsel mirasa sahip olan, ortak düzen ve ya düzenler bulunan insanlar topluluğu olarak "ulusun" siyasal anlamdaki geniştir örgütleniş biçimi olduğunu da belirtebiliriz. Çağımızda ülkelerin çoğu "ulus-devlet" modeline göre ekonomik ve siyasal kurumların oluşturulmuşlardır. Ulus-devlet modeli iki dünya savaşının etkilerini en çok hisseden Avrupa kıtası ülkelerinde daha sık görülmektedir. Avrupa'nın söz sahibi ülkelerinden Almanya, Fransa, İtalya birer ulus-devlettir. Türkiye Cumhuriyeti de anti-emperyalist nitelikli bir bağimsızlık savaşından sonra kurulduğunu için ulus-devlet özelliği taşır.

2. Küreselleşme, Küreselleşme Süreci ve Küreselleşme Sürecinin Ulus-Devlete Etkileri

2.1 Küreselleşmenin Tanımı ve Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

Küreselleşme en basit anlamıyla bakacak olursak içinde yaşadığımız yerkürenin farklı bölgelerinde yaşayan insan, toplum ve devletler arasındaki iletişim ve etkileşim derecesinin "karşılıklı bağımlılık" kavramı çerçevesinde giderek artması olarak tanımlanabilir. Küreselleşme kendini sürekli güncelleyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun sebebi, küreselleşme olgusunun her geçen gün dünyanın farklı alanlarını nüfuzu altına alması ve bu sayede bünyesine yeni açılımlar katarak yapışkan düzenli olarak uyarlamasıdır. Bu tanımların ışığında küreselleşmenin çok boyutlu bir kavram olduğunu rahatlıkla anlayabiliriz. Küreselleşmenin nüfuz alanı insan ve insan toplulukları arasındaki ilişkiler olduğu için o bu itibarla ekonomik, siyasi/güvenlik, teknolojik/iletişimsel, çevresel/demografik ve kültürel

boyutlara sahiptir. Küreselleşmenin kaçsa tarihçesine baktığımız zaman ise onun kesinlikle yeni bir olgu olmadığını söyleyebiliriz. Aslında küreselleşme farklı coğrafyalardaki insan topluluklarının arasında iliskilerin tesis edildiği döneme kadar uzanmaktadır. Bugün sahip olduğumuz anlam itibarıyla ise küreselleşmenin üç evreden geçerek günümüzdeki halini aldığını söyleyebiliriz. Bu evreler şöyledir: 19. yüzyılın sonlarından 1914'lere kadar olan dönem, 1914'lerden 1945-50'lere kadar olan dönem ve 1945-50 sonrası dönem. 19. yüzyılın sonlarından 1914'lere kadar geçen dönemde küreselleşmenin iktisadi açıdan bir süreç olarak yapıldığını söyleyebiliriz. Bu dönemde, uluslar arasında ticaretin önündeki engel ve tarifeler yok denecek seviyelere gerilemiş, küresel piyasaların entegrasyonu derinleşmiş, ulaşım maliyetleri ve uluslararası alanda kişilerin serbest dolaşımı önündeki bariyerler asgariye çekilmiştir. 1914'ten, 1945-50'lere kadar süren evrede ise yukarıda belirttiğimiz küreselleşme lehine gelişen pozitif hava tam tersine dönmüş, önce I.Dünya Savaşı, hemen ardından Büyük Ekonomik Buhan ve sonrasında II.Dünya Savaşı global entegrasyon akımlarına ciddi biçimde sekte vurmuştur. Küreselleşme adına yaşanan bu duraklanmanın temel sebebi o dönem başta Avrupa'da olmak üzere dünyada aşırı milliyetçiliğin giderek yükselmesi ve iktisadi anlamda korumacılığın ön plana çıkmasıydı.

2.2 Küreselleşme Sürecinin Tanımı ve Günümüze Yansımaları

Küreselleşme süreci kaçda bir olguyu ifade etmektedir. Öyle ki küreselleşme süreci birtakım temel aktörleri olan bir süreci ifade etmektedir. Bu süreç, çok-aktörlü bir yapı içerisinde gelişmektedir. Bu çerçevede dört ana aktörden bahsedebiliriz. Bunlar; ulus-devlet, uluslararası kuruluşlar ve devletler-üstü kurumlar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları. Şöte küreselleşme süreci, bu aktörlerin karşılıklı etkileşimi ve iletişimi sonucunda şekillenmektedir. Küreselleşme süreci bu açıdan baktığımızda günümüzün enternasyonal yapılarının derinden etkilemektedir. Öyle ki küreselleşme süreci sayesinde insan toplulukları ve ülkeler arasındaki iktisadi, siyasi ve ticari etkileşim gittikçe daha ileri bir standarda dönüşmüş durumdadır. Bölgesel kuruluşların bu yolla etkinlik sahaları genişlemiş, ekonomik ve siyasi konularda nitelikli kararlar almaya başlamışlardır. Üstelik bu kararların etkileri bazen bölgesel etkilerin ötesine de geçerek küresel etkilere dahi neden olmuştur. Avrupa Birliği, global ölçekte görüşleri, raporları dikkate alınan bölgesel organizasyonlardan biri olarak örnek gösterilebilir. Küreselleşme sürecinin günümüze yansıyan en önemli etkilerini moda ve teknoloji alanlarında da yakından görmekteyiz. Giyim, kişisel bakım ve bilişim sektörleri küreselleşme süreciyle birlikte daha çok gelişme imkanı buldu. Neredeyse her gün yeni bir imaj ve ya elektronik cihaz piyasaya sürülüyor, küreselleşme süreci sayesinde kendisine reklam sahası buluyor. Kısacası küreselleşme sürecinin insan yaşamını seyahat özgürlüğü, teknolojik yeniliklere anında erişimi gibi yönlerden daha zengin bir duruma sürüklediğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

2.3 Küreselleşme Sürecinin Ulus-Devlete Etkileri

II.Dünya Savaşı'nın ardından Amerika ve Sovyet Rusya'nın başını çektiği "çift kutuplu" dünya konjonktürü, bu iki hegemon devlet ve onların arka bahçesi olan ülkeler arasındaki "Soğuk Savaş" döneminin kapanmasıyla birlikte yerini "çok kutuplu" bir küresel nizamla bıraktı. Aynı zamanda "yeni dünya düzeni" olarak adlandırılan bu dönem, özellikle 90'lı yılların başından itibaren tüm dünyaya etkisi altına almış ve "ulus-devlet" yapıları "ekonomik ve politik egemenlik" temelinde ciddi şekilde aşındırılmış ve onların bu yönden oldukça zor bir pozisyona sürüklenmiştir. IMF, GATT, OECD, Dünya Bankası, DTÖ gibi global özellikli kurumların ve serbest piyasa ekonomisinin yapıları tarafından sayılan "çok uluslu şirketlerin" küreselleşme süreciyle beraber iktisadi hususlarda büyük oranda yaptıkları kuvvetine sahip bulunmaları ulus-devletin hakimiyet karizmasına sekte vurmuştur. Küreselleşme periyodunun demokrasi, hukuk, insan hakları ve temel özgürlükler olgularına kazandırdığı güncel bakış açılar bu yönden de ulus-devletleri demokratik dönüşümlere itmektedir. Bunun en temel sebebi ulus-devletlerin tarih sahnesinde ayakta kalıp varlıklarının devam ettirebilmek için küreselleşmenin dayattığı bu tip kurallara boyun eğme mecburiyetidir.

Makalenin Kısa Analizi ve Sonuç

Küreselleşme süreci her ne kadar gerek global gerekse lokal ölçekte ele alındığında ulus devletin yetki alanının sınırlandırılması bile hem küreselleşme hem de ulus-devlet kavramları kaçkır noktası itibarıyla kapitalist sermaye birikimine dayandıkları ve sürekli etkileşim içindedir. Ulus-devletin bölgesel işbirlikleri ve uluslar arasında kurumlar üzerinden ekonomik

anlamdaki yetkileri a??nd??r?lmakta, yerel yönetimlerin güçlenmesi ulus-devletin merkezi otoritesini sarsmakta, mikro milliyetçilikler ulus-devletin kültürel uyumunu zora sokmaktadır. Ulus-devlet aleyhine geli?en tüm bu olumsuzluklara rağmen kapitalist sermayenin küresel anlamda serbestçe dolaşması için ulus-devlete halen ihtiyaç vardır. Ayrıca “milli kimlikler”, “milliyetçilik akşamları” ve ulus-devletlerin “bayrak, marş vb.” sembolik de?erleri popülerite-lerini koruyabildikleri için yakın gelecekte ulus-devlet modelinin tam anlamıyla ortadan kalkacağına, küreselleşme rüzgarının ulus-devleti ebediyen tarihe gömeceğini iddia etmek pek tutarlı olmayacaktır. Fukuyama’nın “Devlet ?n?as?” tezi bu görüşü doğrulayacak mahiyettedir.

Mehmet ?ükrü ÖZEN

Alıntı Yapılan, Faydalanılan Kaynaklar ve Makaleler

*Küreselleşme Sürecinde Ulus Devletin Akşbeti: Ulus Devlet Sonda mı?, Vizyonda mı??

(HakanÖzdemir)

*Küreselleşme Başlamasında Ulus Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü (Kemal Cebeci)

*Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve ??levsel Dönüşümü (Dr. H. Ömer Köse/Sayıştay

Ba?denetçisi) *Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye (F?rat Bayar)

*Küreselleşme ve Ulus Devlet (Hurigül Eken)

*http://www.milliyet.com.tr/default.aspx?aType=YazarDetay&ArticleID=1084084

*http://romanozetleri.org/francis-fukuyama-devlet-insasi-kitabi-romani-ozeti.html

Yorumlar

- [Analiz](#) [2]
- [Bilim/Kuramsal](#) [3]
- [Tarih](#) [4]

Kaynak URL (24/04/2024 - 16:56 tarihinde yazdırıldı):

<https://www.politikadergisi.com/okur-makale/kuresellesme-surecinde-ulus-devletin-donusumu>

Bağlantılar:

[1] <https://www.politikadergisi.com/pd-uye/politikadam>

[2] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/analiz>

[3] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/bilimkuramsal>

[4] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/tarih>